

PROCES S OTTOM SKORZENYM Porušenie medzinárodného vojnového práva?

RÓBERT LAMOŠ

LAMOŠ, R.: The Trial with Otto Skorzeny. Violation of the laws and usages of war? *Vojenská história*, 3, 16, 2012, pp 159-171, Bratislava.

Author writes about the improper use of American uniforms by the German 150th Panzer Brigade during the Ardennes offensive, Operation Greif, which was commanded by O. Skorzeny. These historical events followed with a military trial after the World War II, where German officers from the 150th Panzer Brigade and O. Skorzeny himself were accused from violation of the laws and usages of war. The trial no. 6-100, the United States versus Skorzeny et al., took three weeks. The defendants were tried before the General Military Government Court in Dachau, from 18th August to 9th September 1947, when the trial ended in acquittals statement. The material is focused on the historical and legal aspects of the topic of violation of the laws and usages of war. *Military History. World War II. Documents. Otto Skorzeny and German 150th Panzer Brigade in Operation Greif. Improper use of American uniforms.*

Keď počas Ardenskej ofenzívy na jeseň roku 1944 nemecké špeciálne jednotky pod velením SS-Obersturmbannführera¹ Otta Skorzenyho prekročili bojovú líniu, prezlečení do amerických uniforiem a používajúc americkú techniku, vyvolali v radoch Spojencov značný rozruch a všeobecný zmätok. Okrem prieskumu terénu ničili telefónne vedenia, otáčali smerové tabule na cestách a vydávali falošné rozkazy. Táto nemecká špeciálna operácia, ktorá mala podporiť jednotky 6. tankovej armády počas Ardenskej ofenzívy, je známa aj pod označením *Greif*.

Hlavnou úlohou jednotiek 150. obrnenej brigády² bolo získať najmenej dva neporušené mosty cez rieku Meuse z nasledujúcich možných: Amay, Huy, Andenne. Útok sa mal začať, keď čelné tankové jednotky tankových divízií dosiahnu priestor Hohe Venn, ležiaci približne na línii severovýchodne a juhozápadne od mesta Spa. V tom momente sa jednotky mali v noci pohnúť vpred a dosiahnuť cieľ o šesť hodín neskôr. Pôvodne sa plánovalo, že prvé nemecké jednotky dosiahnu túto oblasť v prvý deň útoku a jednotky 150. obrnenej brigády budú môcť pod rúškom noci vyraziť vpred, využijúc moment prekvapenia a zmätok v amerických radoch. Plán mohol byť úspešne realizovaný iba za predpokladu, že bude

¹ Zodpovedá vojenskej hodnosti podplukovník.

² 150. Panzer Brigade.

dosiahnutá oblasť Hohe Venn, pretože bolo nevyhnutné vyraziť vpred s využitím momentu prekvapenia a bez boja. Tri bojové skupiny³ brigády sa mali potom pohybovať po paralelných trasách smerom k uvedeným trom mostom.

Okrem 150. obrnenej brigády mal Otto Skorzeny pod velením aj tzv. „prepadové skupiny“⁴, známej aj ako „Einheit Stielau“ – podľa svojho veliteľa – SS-Hauptsturmführera Horsta Stielau, ktoré sa skladali z anglicky hovoriacich mužov, stiahnutých z rôznych jednotiek branných síl. Z pôvodných približne 600 mužov vybral Skorzeny približne 150 najlepších, ktorých vystrojili v súlade s americkými vojenskými výstrojnými predpismi. Pritom boli použité výstrojné súčiastky určené rôznym hodnostným kategóriám, od vojaka až po plukovníka. Žiaden z príslušníkov prepadových skupín nebol oblečený do vojenskej rovnošaty s generálskym hodnostným označením. Prepadové jednotky, ktoré sa skladali z diverzných, prieskumných a predsunutých skupín⁵, používali na presun malé americké terénne vozidlá Jeep.

Tieto historické udalosti mali po skončení druhej svetovej vojny dohru pred vojnovým súdom, kde boli dôstojníci nemeckej 150. obrnenej brigády a aj sám O. Skorzeny súdení, a to nielen za zneužitie americkej vojenskej rovnošaty.⁶

Súdny proces v Dachau

Súdny proces číslo 6-100, to značí Spojené štáty americké verzus Skorzeny a iní⁷, trval 3 týždne. Obžalovaní boli súdení pred Všeobecným vojenským štátnym súdom⁸ v Dachau, v období od 18. augusta 1947 do 9. septembra 1947, keď sa súdny proces skončil vyhlásením oslobodzujúceho rozsudku.

Na lavicu obžalovaných v tomto súdnom procese zasadli: Philipp von Behr, Ralph Bellsedt, Arendde Bruin⁹, Guenther Fitze, Hans Hass, Wilhelm Kocherscheidt, Wilhelm Maus¹⁰, Dennis Muntz, Walter Scherf a Otto Skorzeny.

Obžaloba obsahovala štyri body, ktoré boli označené ako „Porušenie zákonov a zvyklostí vojny“¹¹:

- I. Skorzeny a jeho muži sa zúčastnili boja v amerických uniformách.

Celé znenie I. bodu obžaloby bolo nasledovné:

Obžalovaní a mnohé iné osoby, nemeckej štátnej príslušnosti alebo osoby konajúce s nemeckými štátnymi príslušníkmi, v rôznej dobe medzi 1. októbrom 1944 a 15. januárom 1945, v blízkosti Belgického kráľovstva a vtedajšej Nemeckej ríše, konajúci na základe spoločného návrhu na spáchanie činov dolu uvede-

³ Kampfgruppe X, Y, Z.

⁴ Označované v anglo-americkej literatúre ako „Commando Unit“. Známe boli aj pod pomenovaním „Einheit Stielau“, podľa veliteľa SS-Hauptsturmführera Horsta Stielau.

⁵ LAMOŠ, Róbert. Nemecké špeciálne operácie v Ardenách 1944. In *Vojenská história*, 2011, roč. 15, č. 2, s. 128-131.

⁶ V origináli „improper use“ – zrejme vhodnejší preklad by bol nesprávne/nevhodné použitie, ale slovenské preklady medzinárodného humanitárneho práva používajú termín zneužitie.

⁷ V origináli „et al.“

⁸ General Military Government Court.

⁹ Počas procesu sa ustúpilo od obžaloby.

¹⁰ Počas procesu sa taktiež ustúpilo od obžaloby.

¹¹ Violation of the Laws and Usages of War.

ných, sa vzájomne podporovali, napomáhali si, navádzali sa a podieľali sa na nevhodnom použití vojenských insígnií, odznakov, emblémov, označenia a uniforiem ozbrojených síl Spojených štátov amerických, pričom vstúpili do boja takto zamaskovaní a zradne strieľali a zabíjali členov ozbrojených síl Spojených štátov amerických.

II. Obžalovaní mučili a zabili viac ako 100 amerických vojnových zajatcov.¹²

Celé znenie II. bodu obžaloby bolo nasledovné:

Obžalovaní a mnohé iné osoby, nemeckej štátnej príslušnosti alebo osoby konajúce s nemeckými štátnymi príslušníkmi, v rôznej dobe medzi 10. decembrom 1944 a 15. januárom 1945, v blízkosti Belgického kráľovstva a vtedajšej Nemeckej ríše, konajúci na základe spoločného návrhu k spáchaniu činov dolu uvedených, sa vzájomne podporovali, napomáhali si, navádzali sa a podieľali sa na zabíjaní, strelbe, zlom zaobchádzaní, zneužívaní a mučení členov ozbrojených síl Spojených štátov Amerických, ktorí sa už vzdali a boli neozbrojení vojnoví zajatci vtedajšej Nemeckej ríše, presné mená a počet týchto osôb nie je známy, ale celkovo cez sto.

III. Skorzeny a ostatní muži odstránili, použili a privlastnili si insígnie hodností, vyznamenania, uniformy, identifikačné dokumenty a iné znaky a objekty osobnej potreby vo vlastníctve amerických vojnových zajatcov.

Celé znenie III. bodu obžaloby bolo nasledovné:

Obžalovaní a mnohé iné osoby, nemeckej štátnej príslušnosti alebo osoby konajúce s nemeckými štátnymi príslušníkmi, v rôznom období medzi 1. októbrom 1944 a 15. januárom 1945, v blízkosti Belgického kráľovstva a vtedajšej Nemeckej ríše, konajúci na základe spoločného návrhu na spáchanie činov dolu uvedených, sa vzájomne podporovali, napomáhali si, navádzali sa a podieľali sa na odnášaní, prisvojovaní si a používaní uniforiem, identifikačných dokumentov, insígnií hodností, vyznamenaní a iných objektov osobnej potreby vo vlastníctve členov ozbrojených síl Spojených štátov Amerických, ktorí sa už vzdali a boli neozbrojení vojnoví zajatci vtedajšej Nemeckej ríše.

IV. Zneužitie balíčkov Červeného kríža s jedlom a ošatením určených americkým vojnovým zajatcom.

Celé znenie IV. bodu obžaloby bolo nasledovné:

Obžalovaní a mnohé iné osoby, nemeckej štátnej príslušnosti alebo osoby konajúce s nemeckými štátnymi príslušníkmi, v rôznej dobe medzi 1. októbrom 1944 a 15. januárom 1945, v blízkosti Belgického kráľovstva a vtedajšej Nemeckej ríše, konajúci na základe spoločného návrhu na spáchanie činov dolu uvedených, sa vzájomne podporovali, napomáhali si, navádzali sa a podieľali sa, na vlastné potreby a prospech, na zadržiavaní a blokovaní príjmu a dodávok balíčkov Červeného kríža a iných, obsahujúcich jedlo a oblečenie určených členom ozbrojených síl Spojených štátov Amerických, ktorí sa už vzdali a boli neozbrojení vojnoví zajatci vtedajšej Nemeckej ríše.

¹² Tento bod obžaloby bol súdom vypustený pre nedostatok dôkazov.

Súd tvorilo osem amerických dôstojníkov, jeho predsedom bol plukovník Andrew G. Gardner. Obžaloba vedená plukovníkom A. H. Rosenfeldom prezentovala 21 svedkov, obhajoba, na čele ktorej stál podplukovník Robert D. Durst, v procese predvolala 9 svedkov.¹³

Skorzeny počas pobytu vo väzení¹⁴

Čo na to Skorzeny

Otto Skorzeny vo svojich pamätiach tvrdí, že jeho muži mali mať oblečené americké vojenské rovnošaty a po dosiahnutí rieky Meuse si mali obliecť vlastné – nemecké. Píše tiež, že malé skupiny, taktiež oblečené v amerických vojenských rovnošatách, mali preniknúť nepriateľskými líniami, vykonať rekognoskáciu terénu, ničiť telefónne vedenie, vydávať falošné rozkazy a spôsobiť všeobecný zmätok v radoch nepriateľa. Dodáva, že tieto jednotky mali nariadené použiť zbraň len v krajných prípadoch a jedine v nemeckej uniforme. Teoreticky mali mať všetci muži americkú uniformu navlečenú na vlastnú - nemeckú. Americké uniformy im mali umožniť nepozorovaný prechod líniami; pred vlastným bojom si ich mali vyzliecť.¹⁵

Skorzeny tvrdil, že od právnikov z operačného oddelenia OKW¹⁶ dostal nasledujúce pokyny na operáciu: „*Vojnová lesť medzi bojujúcimi stranami nie je v zásade zakázaná. Hlavný veliteľ sa musí obrniť proti ľsti práve tak ako proti násiliu. Ak lesť spočíva v priblížení sa k protivníkovi v jeho vlastnej uniforme, je striktné nariadené, aby vojaci tento prostriedok použili jedine pred vlastným bojom. V okamihu, keď dôjde ku skutočnému boju, musia protivníkovi ukázať svoju zástavu a priznať svoju pravú národnosť.*“¹⁷

Obžaloba

Hlavným bodom obžaloby bolo teda porušenie zákonov a zvyklostí vojny a opierala sa konkrétne o článok 23 IV. Haagskeho dohovoru¹⁸, v ktorom sa píše: „*Bez ohľadu na zákazy dané osobitnými dohovormi sa zakazuje predovšetkým: ... (f) zneužívať parlamentársku vlajku, národnú vlajku alebo vojenské insígnie a uniformu nepriateľa, ako aj rozlišovacie znaky Ženevského dohovoru.*“¹⁹

V článku 24 Haagskeho dohovoru sa píše: „*je dovoľené používať vojnovú lesť a prostriedky potrebné na získanie informácií o nepriateľovi a teréne.*“²⁰

¹³ Records of United States Army Warcrimes Trials. In: <http://www.archives.gov/research/captured-german-records/microfilm/m1106.pdf>.

¹⁴ Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/52/Otto_Skorzeny.jpg.

¹⁵ SKORZENY, Otto. *Mé velitelské operace*. Praha : Naše vojsko. 1994, s. 252-253.

¹⁶ Vrchné veliteľstvo brannej moci (Oberkommando der Wehrmacht - OKW).

¹⁷ SKORZENY, ref. 15, s. 253.

¹⁸ IV. Haagský dohovor z 18. októbra 1907 - Dohovor o zákonoch a obyčajoch pozemnej vojny.

¹⁹ GEISBACHEROVA, Daniela (ed.). *Vojenské humanitné právo*. Bratislava : MO SR, 1998, s. 21.

²⁰ Tamže.

Druhý dokument, o ktorý sa obžaloba mohla oprieť, boli „Pravidlá pozemného boja“ vydané americkou armádou 1. októbra 1940, a konkrétne o článok 43,²¹ kde sa píše:

„Vlajky, insígnie a uniformy ako lesť. V praxi bolo povolené ich použitie ako lsti. Vyššie uvedené pravidlo (par. 41²²) nezakazuje takéto použitie, ale zakazuje ich nesprávne²³ použitie. Je zakázané využívať ich počas boja. Pred začatím palby na nepriateľa musia byť odložené.“

Skorzenyho však nemohli súdiť za vyzvedačstvo, keďže ten istý Haagský dohovor, ktorého článok 23 (f) bol hlavným bodom obžaloby, má v článku 31 napísané: *„Vyzvedač, ktorý sa vrátil k svojej armáde a neskôr bol zajatý nepriateľom, bude pokladaný za vojnového zajatca a nemožno ho činiť zodpovedným za predtým spáchané vyzvedačstvo.“²⁴*

Ďalšie obvinenia

Príprava zabitia alebo únosu generála Eisenhowera

Už počas Ardenskej ofenzívy bolo zajatých niekoľko nemeckých vojakov, ktorí tvrdili, že Skorzeny sa chystá zabiť samotného generála Dwighta D. Eisenhowera v Paríži. Dňa 17. decembra 1944 boli pri meste Aywaille zajatí 3 členovia prepadovej skupiny - Unteroffizier Manfred Pernass, Oberfähnrich Günther Billing a Gefreiter Wilhelm Schmidt, pretože nepoznali heslo. Bol to práve Schmidt, kto dal fáme o Skorzenyho pláne zabiť generála Eisenhowera a jeho štáb vierohodnosť. Všetci traja boli poľným súdom v Henri-Chapelle odsúdení na smrť a 23. decembra 1944 popravení.²⁵ Američania tejto fáme uverili až natoľko, že Eisenhower musel stráviť celé Vianoce 1944 v „zajatí“ svojej vlastnej ochranky a z bezpečnostných dôvodov v „izolovaní“.

Členovia prepadovej skupiny odsúdení na smrť²⁶

²¹ Paragraph 43, FM 27-10, War Department, U.S. Army, „Rules of Land Warfare“, 1 October 1940 www.ibiblio.org/hyperwar/USA/ref/FM/PDFs/FM27-10.pdf.

²² Ktorý cituje článok 23 (f) IV. Haagskeho dohovoru z roku 1907.

²³ Improper.

²⁴ GEISBACHEROVA, ref. 19, s. 22.

²⁵ PALLUD, Jean-Paul. *Ardennes, 1944: Peiper and Skorzeny*. Osprey Publishing : London, p. 4.

²⁶ Zdroj: <http://img239.imageshack.us/img239/4376/ardennen13va5.jpg>.

Skorzeny sa po vojne vyjadril:

„*Neplánovali sme zajať vysokých amerických dôstojníkov. Nebolo to nikdy v pláne. Na začiatku novembra 1944, keď sa jednotka organizovala, začali vojaci šíriť fámy o jej nasadení. Poštu sme, prirodzene, cenzurovali a spočiatku sa snažili šírenie fám potlačiť. Uprostred novembra 1944 som si uvedomil, že nebude možné zastaviť fámy o jednotke, mnohé z nich totiž šíрили samotní dôstojníci.*²⁷ *Mal som poradu s Folkersamom*²⁸, *mojím náčelníkom štábu a Hardickom*²⁹. *Rozhodli sme sa nechať fámam voľný priebeh, ale usmerňovať ich tak, aby neboli príliš pravdivé. Keďže my traja sme boli jediní, kto poznal plány nášho nasadenia, nebola to ťažká úloha. Obzvlášť si pamätám, že niektorí muži tvrdili, že naša jednotka mala samostatne získať Antverpy, kým iní hovorili, že našou úlohou bude postúpiť k prístavu Dunkirque a oslobodiť obkľúčené nemecké jednotky. Som si viac než istý, že fáma o zajatí generála Eisenhowera vznikla týmto spôsobom. Samozrejme, že nakoniec sme začali tieto fámy podporovať, držiac sa teórie, že to utají pravú úlohu brigády.*“³⁰

Zaujímavé je, že počas procesu bola táto otázka predsedom súdu vyčiarknutá z poradia aj napriek tomu, že Skorzenyho obhajca, Robert Durst, chcel prezentovať túto kauzu s úmyslom ju objasniť. Namiesto zodpovedania sa tak stala z tohto bodu obžaloby fáma, ktorá ešte dlho obiehala po svete a zamestnávala fantáziu vojenských historikov i lovcov senzácií.

Používanie otrávenej munície

Počas procesu americký žalobca A. H. Rosenfeld povolal ako svedka nemeckého kapitána, ktorý bol vo Friedenthalu zásobovacím dôstojníkom počas Ardenskej ofenzívy. Tento kapitán obvinil Skorzenyho z distribúcie otrávených nábojov svojim prepadovým jednotkám, aby ich použili proti Američanom v decembrových bojoch. Toto obvinenie bolo natoľko závažné, že dokonca zatienilo obvinenie zo zneužitia amerických uniforiem.

Nemci mali zajať dvoch sovietskych agentov, keď sa snažili vkrachnúť do nemeckého veliteľstva blízko mesta Smolensk. Priznali, že boli vyslaní, aby zabili generála a v ich zaisťovaných pištoľoch bolo nájdené nezvyčajné strelivo. Laboratórne testy ukázali, že v každej guľke bol veľmi prudký jed. Zviera trafené takýmto nábojom do nohy, do minúty zomrelo.

Nemeckí experti údajne skopirovali tieto náboje a poslali dve krabičky po dvadsaťpäť³¹ kusov do Friedenthalu. Skorzeny ich mal rozdať dobrovoľníkom, ktorí sa báli, že by mohli prezradiť nejaké tajomstvá, ak by boli zajatí na tejto nebezpečnej misii. Údajne mal povedať: „*Dajte si túto guľku do poslednej komory vášho revolveru*³², *dodá vám to sebavedomie, aj keď ju nikdy nebudete musieť použiť.*“ Skorzeny si takisto nechal jednu vo svojej pištoľi, pretože počas vojny nechcel padnúť do rúk nepriateľa živý.³³

²⁷ Skorzeny si vo svojich pamätiach spomína, že samotný SS-Hauptsturmführera Stielau, veliteľ prepadových skupín si ho raz zavolať a povedal mu, že vie aká bola ich skutočná úloha, a to uniesť generála Eisenhowera. SKORZENY, ref. 15, s. 256-257.

²⁸ SS-Hauptsturmführer Adrian Freiherr von Foelkersam – Skorzenyho pobočník.

²⁹ SS-Obersturmbannführer Willi Hardieck (nie Hardick).

³⁰ LAMOŠ, Róbert. Nemecké špeciálne operácie v Ardenách 1944. In *Vojenská história*, 2011, roč. 15, č. 2, s. 130-131.

³¹ Nemecká pištoľová munícia bola balená po 16 kusov.

³² Podľa dostupnej fotodokumentácie a dostupných prameňov Nemci s najväčšou pravdepodobnosťou revolvery vôbec nepoužívali, a to ani v prípade, ak boli oblečení v amerických uniformách. Správne by malo byť: „*Ako posledný náboj v zásobníku vašej pištole.*“

³³ INFIELD, Glenn B. *Skorzeny: Hitler's Commando*. New York : St. Martin's Press, 1981, s. 140.

Keď však Durst ukázal svedkovi – zásobovaciemu dôstojníkovi i tribunálu guľku, bol to obvyčajne vyzerajúci náboj s červeným krúžkom. Ukázalo sa, že to bol iba vodotesný variant štandardnej munície. Išlo o prúžok farby okolo zápalky náboja a okolo spoja nábojnice so strelou, kde sa lakovaním docieli vyššia odolnosť voči vlhku a vode, a tým aj dlhšia životnosť streliva.

Otrávená munícia údajne existovala, intenzívne sa jej vývojom zaoberala Chemická skupina č. 27³⁴ v Spandau, podriadená Kriminalistiko-technickému ústavu v Berlíne³⁵. Takáto munícia – pravdepodobne s obsahom alkaloidu nikotínu, nazývaná „K-munícia“, však nikdy nebola preukázateľne použitá (okrem pokusov). Skorzeny údajne o takúto muníciu prejavil záujem a v apríli roku 1944 mu bolo poslaných 30 vzoriek nábojov s otrávenými strelami kalibru 7,65 mm Browning a 9mm Para. Je veľmi nepravdepodobné, že by tieto vzorky rozdal svojim jednotkám na strelbu do nepriateľa alebo na samovraždu.³⁶

Obhajoba

Hlavný problém spočíval v tom, či bolo správne alebo nesprávne nosiť nepriateľskú uniformu. Nemecký názor, ktorý vytvoril právny základ nasadenia Skorzenyho jednotiek, bol, že je možné mať oblečenú nepriateľskú uniformu ako prestrojenie, ak bude odložená pred začiatkom boja. Táto informácia zrejme vychádza zo starších pravidiel vedenia vojny, pretože Frédéric DeMulinen vo svojej Príručke medzinárodného humanitárneho práva pre ozbrojené sily píše o „nedovolenom klamaní“ nasledovné:

*„Pôvodne bolo dovolené používať falošné vlajky s podmienkou, že ukážu svoju pravú vlajku pred začiatkom bojovej akcie. V súčasnej dobe je poznávanie národnosti vojnovej lode podľa vlajky, ako jediného kritéria, skôr výnimkou.“*³⁷ Ako však malo byť toto teatrálné rýchlo-prestrojenie uskutočnené na bojisku, zákon nezaújímalo. Bol však dostatok priestoru na argumenty typu: do akej vzdialenosti od nepriateľa by sa malo priblížiť pod falošnou vlajkou, ako ďaleko by sa mohlo s prestrojením zjásť a čo znamená „boj“. Kým jeden súd mohol interpretovať tieto pravidlá s pedantnou presnosťou, iný mohol byť liberálnejší.

Durst sa opýtal, či Skorzeny zvažil pravidlá vojny tak, aby bolo vedenie operácie v súlade s týmito pravidlami. Skorzeny odpovedal, že zvažil a vydal dôrazný rozkaz, aby jeho muži nebojovali v amerických uniformách. Prestrojenie mali mať navlečené len pokiaľ nedosiahnu svoje ciele.³⁸

Skorzeny ako príklad, kedy sa snažil predísť zbytočnému krvipreliatiu, uviedol rozkaz, ktorý vydal svojim jednotkám pred záchranou Mussoliniho: *„Prvý budem strieľať ja, bez ohľadu na to, čo spraví nepriateľ a bez ohľadu na to, či nepriateľ vystrelí ako prvý.“* Pri tejto akcii nakoniec nepadol ani jediný výstrel.³⁹

³⁴ Chem.g.27.

³⁵ Kriminal-technisches Institut.

³⁶ Viac o tejto problematike pozri napr: BADALÍK, Vladimír. Otrávené strelivo za II. svetové války. In *SR 12/1990*; KOVÁŘ, Milan. Otrávená strela. In *SR 5/2000*; Otrávené strely. In *SR 1/1987*. Za obetavú pomoc ďakujem kolegom z oddelenia balistiky KEÚ PZ.

³⁷ DeMulinen, Frédéric. *Príručka medzinárodného humanitárneho práva pro ozbrojené sily*. Praha : Magnet-Press, 1991.

³⁸ FOLEY, Charles. *Commando Extraordinary*. New York : Ballantine Books, 1955, s. 148.

³⁹ Tamže.

Záchrana Mussoliniho z Grand Sasso⁴⁰

„Hitler mi povedal, že v blízkosti mesta Aachen boli zajatí americkí vojaci v nemeckých uniformách a bola to práve táto udalosť, ktorá v ňom vyvolala nápad, aby sme si počas Ardenskej ofenzívy obliekli americké uniformy,“ povedal Skorzeny tribunálu.

Keď však bol vyzvaný, aby toto tvrdenie dokázal, Skorzeny priznal, že nemôže, pretože všetky nemecké záznamy boli buď zničené alebo ukoristené. Durst, naplno využívajúc svoje právnické schopnosti, pred tribunálom obratne tvrdil, že od prijatia Haagskej konvencie v roku 1907 už prebehli dve vojny a že tak, ako sa zmenili zbrane, zmenili sa i operačné postupy. Na čo sa nazeralo s nevoľou v roku 1907, bolo v mnohých prípadoch v roku 1944 bežné tak vo vojenskom, ako i v civilnom živote. Počas druhej svetovej vojny obe strany využívali taktiku použitia protivníkových uniforiem.⁴¹

Tribunál nebol presvedčený o Skorzenyho nevine. Mali konkrétny dôkaz, že súdený muž, ktorý pred nimi stál, vydal svojim mužom rozkaz obliecť si americké uniformy. Skorzeny to priznal. Ale kde bol dôkaz, či dokument o tom, že Američania, Briti, či iné armády bojujúce na Západe si neobliekali nepriateľskú uniformu? Fámy ako dôkaz na súde neboli akceptovateľné.

Ak by vyšlo najavo, že víťazi používali tie isté metódy, znamenalo by to, že buď sú „pravidlá vojny“ zastarané, alebo že sú Spojenci vinní z tých istých zločinov.

V obžalobe Skorzenyho z použitia amerických uniforiem sa obžaloba odvolávala na Haagsky dohovor z roku 1907 – ale tento článok, starý už 40 rokov, bol prekonaný dvoma svetovými vojnami a to tak, že o tom jeho tvorcovia ani nespívali.⁴²

Kľúčové svedectvo britského špióna

Posledný deň procesu Durst predvolal kľúčového svedka, ktorým bol podplukovník⁴³ Forest Frederick Edward Yeo-Thomas. Počas vojny používal krycie meno „Biely králik“,“⁴⁴

⁴⁰ Zdroj: <http://www.strijdbewijs.nl/ardennen/noord/b05.jpg>

⁴¹ INFELD, Glenn B. *Skorzeny: Hitler's Commando*. St. Martin's Press : New York, 1981, s. 140.

⁴² FOLEY, Charles. *Commando Extraordinary*. New York : Ballantine Books, 1955, s. 150.

⁴³ Wing Commander (W/C) hodnosť britskej RAF, ktorá zodpovedá hodnosti podplukovníka.

⁴⁴ Z anglického „White Rabbit.“

známe francúzskemu odboju. Pracoval pre Britskú tajnú službu⁴⁵. Najskôr z Londýna riadil francúzskych patriotov, avšak potom sa sám zapojil do bojov vo Francúzsku, keď na okupované územie zoskočil na padáku. Bol však zradený, chytilo ho Gestapo a bol odsúdený na smrť. Podaril sa mu však neobyčajný čin – po vylodení Spojencov v Normandii ušiel z koncentračného tábora v Buchenwalde, prešiel naprieč celým Nemeckom a pokračoval až kým nenarazil na spojenecké línie.

Po vojne vypovedal ako kľúčový svedok aj v procese s vojnovými zločincami v Buchenwalde a jeho svedectvo pomohlo odsúdeniu dvadsiatich dvoch strážcov a doktorov na smrť obesením.

Yeo-Thomas odpovedal na otázky Dursta ohľadom svojich aktivít vo Francúzsku a bez okolkov priznal, že počas vojny získal nemecké uniformy a doklady na záchranu jedného člena odboja z väzenia. Taktiež potvrdil, že takéto praktiky boli počas vojny u Spojencov bežné.

Svedecká výpoveď Yeo-Thomasa:

Použili niekedy spojenecké sily prestrojenie a privlastnenie si nepriateľskej identity ako nástroj vojny?

Yeo-Thomas pokračoval bez váhania. „*Samozrejme, že použili*“, povedal. „*Nepriateľské insígnie, zbrane a vybavenie – všetko.*“ Durst ho vyzval, aby uviedol príklad z jeho vlastných aktivít a po chvíľke úvahy Yeo-Thomas opísal, ako plánoval záchranu člena odboja, ktorý bol zatknutý Nemcami, kým bol Yeo-Thomas v Londýne. Aby tak spravil, musel najskôr zoskočiť padákom späť na územie Francúzska.

„*Môj spolubojovník*“, povedal, „*bol vo väzení v meste Rennes, v Bretónsku. Vykonal som prieskum väzenia a podplatil jedného zo strážcov aby som zistil, kedy chodia na obchádzku a ako je to tam celkovo zabezpečené.*“

„*Potom som obliekol niekoľko svojich mužov, ktorí ovládali nemčinu, do nemeckých uniforiem a zabezpečil im kópie nemeckých dokumentov, ktoré potrebovali, aby mohli vyzdvihnúť väzňa. Ukradli sme nemecké auto a upravil som jednu dodávku tak, aby pripomínala väzenské auto.*“

„*Zohnali ste si na túto akciu nemecké uniformy?*“ – „*Áno.*“

„*Ako ste ich zohnali?*“ – „*Detaily Vám nemôžem povedať. Dal som inštrukcie, aby ich zohnali všetkými dostupnými prostriedkami.*“

„*Uvažovali ste aj o použití nemeckých insígnií?*“ – „*Uvažovali sme nad všetkým, čo mohlo byť použité na zaistenie úspechu operácie.*“

„*Insígnie hodností alebo iné nemecké insígnie?*“ – „*Rozhodne.*“

„*Plánovali ste ísť ozbrojení?*“ – „*Určite: museli sme odstrániť strážu.*“

„*Čo tým myslíte?*“ – „*Ak by to bolo nevyhnutné, zabiť ich. Nemohli sme brať zajatcov.*“

„*Boli tieto plány na použitie nemeckých uniforiem realizované?*“ – „*Áno.*“

Kedže tesne pred útokom na Rennes bol Yeo-Thomas sám zatknutý, Durst sa zameral na „úzus“.

„*Bolo vo zvyku Britskej tajnej služby,*“ opýtal sa, „*používať nemecké uniformy ako lest?*“

Yeo-Thomas odpovedal nasledovne: „*Boli nám dané rozkazy a bolo nám povedané »Chodte a splňte ich. Nechceme vedieť ako to spravíte; ale ak Vás chytiť, ste v tom sami; my sa vás zriekneme.*“

⁴⁵ SOE – Special Operations Executive (Oddelenie pre zvláštne operácie).

A teraz k „boju“ v nepriateľskej uniforme. Durst na to išiel opatrne, ešte si nebol istý svojím mužom.

„*Keď ste používali nemecké uniformy*“, opýtal sa, „*boli špecialisti Tajnej služby ozbrojení?*“

„*Áno*“, povedal Yeo-Thomas.

„*Aby sa predišlo nebezpečenstvu odhalenia*“, opýtal sa Durst zľahka, „*aké boli postupy?*“

„*Odbachnúť toho druhého*“, povedal.

Durst využil príležitosť, aby sa opýtal ako Briti získavali nemecké uniformy a doklady.

„*No*“, povedal Yeo-Thomas hlbavo, „*...mali sme prostriedky. Kradli sme ich z nemeckých veliteľstiev vo Francúzsku. Viacerí členovia francúzskej tajnej služby občas zabili nemeckého dôstojníka alebo vojaka a vzali mu doklady... a sú mnohé ďalšie spôsoby, o ktorých Vám nemôžem povedať.*“

Durst sa opýtal: „*Boli niekedy doklady zobraňované aj zajatcom?*“ A dostal odpoveď: „*Určite áno. Bolo povinnosťou väzňa nemať žiadne doklady, keď bol zajatý. Ak ich mal, bolo to zlé.*“⁴⁶

Tým boli jasne ilustrované „*meniace sa zvyklosti vojny*“.

Zbavení viny?

Pretože Yeo-Thomas prišiel bez servítky s faktom, že spojenci taktiež robili veci, z ktorých bol Skorzeny obvinený, súd musel buď oslobodiť väzňov alebo prehlásiť, že existuje jeden meter pre víťazov a druhý pre stranu, ktorá prehrala. Súd sa skončil verdiktom: „*Obžalovaní boli oslobodení vo všetkých bodoch obžaloby.*“

Plukovník Rosenfeld po skončení procesu poznamenal pre tlač: „*Aj tak si stále myslím, že tento Skorzeny je najnebezpečnejší muž v Európe.*“

A tak aj napriek oslobodzujúcemu verdiktu súdu, zostal „*najnebezpečnejší muž Európy*“ v internačnom tábore v Darmstadte až do jeho úteku 27. júla 1948.

Uniformy áno, ale tanky nie?!

Predmetom záujmu po vojne sa stala aj 150. obrnená brigáda a jej vojaci. Paradoxom je, že pre veľmi pomalý postup a stratu momentu prekvapenia bola nakoniec 150. obrnená brigáda nasadená ako štandardná nemecká jednotka v boji o Malmédy.

Keď sa 6. tankovej armáde⁴⁷ počas prvých dvoch dní nepodarilo dosiahnuť naplánovaný cieľ útoku⁴⁸, Skorzeny si uvedomil, že celý plán neuspeje a nikdy sa nepodarí dostať malé bojové skupiny až k rieke Meuse. Preto navštívil veliteľa 6. tankovej armády⁴⁹ a odporučil mu, aby jeho tri bojové skupiny boli zoskupené a použité ako štandardná bojová jednotka. Skorzenyho odporúčanie bolo akceptované a tri bojové skupiny sa spojili a zhromaždili južne od Malméd. Skorzeny sa osobne ujal velenia brigády a 21. decembra 1944 dostal rozkaz zaútočiť na Malmédy. Útok bol zastavený pre silný odpor amerických jednotiek a absenciu nemeckého delostrelectva. 150. obrnená brigáda bola stiahnutá do obranných pozícií južne od Malméd. V týchto pozíciách zostala až do 29. decembra 1944, keď bola úplne stiahnutá.⁵⁰

⁴⁶ FOLEY, Charles. *Commando Extraordinary*. New York : Ballantine Books, 1955, s. 161-165.

⁴⁷ 6. Panzer Armee.

⁴⁸ Hohe Venn.

⁴⁹ *SS-Oberstgruppenführer* und Panzer-Generaloberst der Waffen-SS Josef „Sepp“ Dietrich – počas Ardenskej ofenzívy veliteľ 6. tankovej armády.

⁵⁰ LAMOŠ, Róbert. Nemecké špeciálne operácie v Ardenách 1944. In *Vojenská história*, 2011, roč. 15, č. 2, s. 132-133.

Útok 150. obrnenej brigády na Malmédy musel vyzerať prinajmenšom komicky, keďže pre pôvodné určenie mali viacerí jej vojaci na sebe americkú uniformu alebo iné výstrojné doplnky. Väčšina mužov síce mala oblečenú nemeckú uniformu, ale v kombinácii s americkými nohavcami či topánkami.

Brigáde poskytovalo palebnú podporu päť tankov Panther, ktoré boli upravené tak, aby pripomínali americké stíhače tankov M10, päť samohybných diel StuG, šesť obrnených vozidiel a šesť stredných polopásových obrnených transportérov mSPW. Všetky tieto nemecké vozidlá boli nastriekané americkou farbou „olive drab“ s výraznými bielymi hviezdami a americkým označením. Okrem toho mala brigáda k dispozícii aj americké džípy a nákladné autá.

Nemecká technika upravená tak, aby pripomínala americkú⁵¹

O útoku na Malmédy jednotkami 150. obrnenej brigády existuje nespočetný rad dôkazov vrátane fotografií nemeckej techniky s americkým výstrojným označením. Je preto otáznosť, prečo sa vojnový tribunál nezaoberal aj zneužitím amerických identifikačných označení na obrnenej technike.

Povojnové úpravy v medzinárodných dohodách

Nie je možné vylúčiť, že výsledok Skorzenyho procesu prispel k schváleniu dvoch dodatkových protokolov k Ženevským dohovorum po druhej svetovej vojne.

Dodatkový protokol z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I)⁵² Článok 37 *Zákaz vierolomnosti*:

1. Zakazuje sa zabiť, zraniť alebo zajať protivníka s použitím vierolomnosti. Za vierolomné činy sa považujú tie, ktoré zneužívajú dobromyseľnosť protivníka a majú za cieľ vyvolať u neho chybnú domnienku, že má právo na ochranu, alebo že je povinný takúto ochranu poskytnúť podľa noriem medzinárodného práva aplikovaných v ozbrojených konfliktoch.

Príkladmi vierolomnosti sú tieto činy:

- a) predstieranie úmyslu vyjednávať pod vlajkou parlamentárov alebo predstieranie kapitulácie,
- b) predstieranie neschopnosti v dôsledku zranenia alebo choroby,
- c) predstieranie statusu civilnej osoby alebo nekomatanta,
- d) predstieranie statusu chránenej osoby použitím značiek, označenia alebo uniforiem Organizácie Spojených národov alebo neutrálnych alebo iných štátov, ktoré nie sú stranami konfliktu.

⁵¹ Zdroj: http://www.balagan.org.uk/war/crossfire/scenarios/malmedy/images/malmedy_StuGIII.jpg; http://www.balagan.org.uk/war/crossfire/scenarios/malmedy/images/malmedy_PzV.jpg.

⁵² Zákon 168/1991 Zb.

2. Vojnové lsti⁵³ nie sú zakázané. Lst'ou sa rozumejú také činy, ktorých účelom je uviesť protivníka do omylu, alebo ho prinútiť k nerozvážnemu konaniu, ktoré však nepredstavujú porušenie noriem medzinárodného práva aplikovateľných v ozbrojených konfliktoch, a ktoré nie sú vierolomné, pretože nezneužívajú dobromyseľnosť protivníka, pokiaľ ide o poskytnutie ochrany podľa tohto práva. Príkladmi takej vojnovéj lsti sú: použitie kamufláže, pasce, predstieranej operácie a dezinformácie.

Článok 39 *Štátne znaky*:

2. Zakazuje sa používať vlajky alebo vojenské znaky, insígnie alebo uniformy druhej strany v dobe útoku alebo za účelom zamaskovania, podpory, ochrany alebo sťažovania vojenských operácií.⁵⁴

Zneužitie uniformy nepriateľa bolo definitívne prehlásené za vojnový zločin až v roku 1998 Rímskym štatútom Medzinárodného trestného súdu⁵⁵ zo 17. júla 1998. V mene Slovenskej republiky bol Rímsky štatút podpísaný 23. decembra 1998.⁵⁶

Článok 8 ods. 2:

Na účely tohto štatútu „vojnové zločiny“ znamenajú: b) Iné vážne porušenia zákonov a zvyklostí uplatniteľných v medzinárodných ozbrojených konfliktoch v rámci vytvoreného rámca medzinárodného práva, menovite akýkoľvek z týchto činov: vii) zneužitie vlajky vyjednávateľa, vlajky alebo vojenských insígnií a uniformy nepriateľa alebo Organizácie spojených národov, ako aj rozlišujúcich znakov Ženevských dohovorov, ktoré má za následok smrť alebo vážne osobné zranenie.⁵⁷

Zneužitie uniformy nepriateľa je teda vojnový zločin len za predpokladu, že má za následok smrť alebo vážne zranenie.

V Skorzenyho pamätiach sa objavuje vyjadrenie Maxa Koesslera, ktorý tvrdí, že do roku 1974 nedošlo k dohode o novej definícii slovíčka „zneužitie“ v článku 23 (f) tak, aby bolo úplne jasné, aké formy použitia sú zakázané. K takejto dohode a novej definícii nedošlo dodnes a je otázne, či k nej vôbec dôjde.

Jiří Fuchs vo svojej knihe *Medzinárodné humanitárne právo*, v kapitole *Zakázané metódy vedenia boja*, píše o veľmi tenkej deliacej čiare medzi vojnovou lst'ou a vierolomnosťou: Zákaz perfidity, alebo vierolomnosti, má v medzinárodnom práve pomerne hlboké korene. Dajú sa vysledovať minimálne do obdobia rytierstva v stredovekej Európe. Perfidita je vo všeobecnej rovine porušenie slova, porušenie dôvery, nečestnosť, nedodržanie sľubu, zámerné podvedenie. V kontexte medzinárodného humanitárneho práva je však treba odlišovať podlosť na jednej strane a vojnové lsti (ruses of war, stratagems, Kriegslust) na strane druhej. V obidvoch prípadoch ide o metódy vedenia boja usilujúce o zmätenie protivníka, ale perfidita je zakázaná, kým vojnové lsti sú dovolené. Zbieranie informácií o nepriateľovi za účelom získania taktickej výhody, tvorí podstatnú súčasť vedenia vojny, takže sa všeobecne považuje za legítimne. Protokol I tiež vymedzil dovolenú vojnovú lst'. Podľa článku 37 odst. 2 sa lst'ou rozumejú také činy, ktorých účelom je uviesť protivníka do omylu alebo ho prinútiť k nerozvážnemu konaniu, ktoré však nepredstavujú porušenia noriem medzinárodného práva, a ktoré nie sú vierolomné, pretože nezneužívajú jeho dôveru v humanitárne právo. Perfiditu a dovolenú vojnovú lst' tak spája úmysel uviesť protivníka do omylu, vojnová

⁵³ Správne lsti.

⁵⁴ Králik, Juraj (prel.). *Ženevské dohovory a dodatkové protokoly*. Bratislava : Úvaha, 2002.

⁵⁵ Rome Statute of the International Criminal Court.

⁵⁶ Zákon č. 333/2002 Zb.

⁵⁷ <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romeFra.htm>

lesť však nezradí dôveru protivníka v humanitárne právo. Vo vojne je dovolené klamať protivníka. Okrem štyroch príkladov, ktoré uvádza článok 37 Protokolu, existuje mnoho ďalších vojnových ľstí – používanie makiet zbraní a bojovej techniky, predstieranie pokoja a nečinnosti, vysielanie falošných správ, používanie signálov protivníka, predstieranie komunikácie s vlastnými jednotkami, vydávanie fingovaných rozkazov, používanie falošných kódov, kladenie falošných mínových polí, obliekanie vojakov z jednej jednotky do rôznych uniforiem.⁵⁸

*Otto Skorzeny po vojne*⁵⁹

Akoby Skorzeny dopadol dnes?

Je otázne ako by vojnový tribunál rozhodol dnes, keby zohľadnil aj Dodatok I a Rímsky štátút. Zneužitie uniformy nepriateľa je veľmi kontroverzná a citlivá téma.

Skorzenyho argument, že pred samotným bojom si jeho jednotky americké uniformy vyzliekli je možno ťažko predstaviteľný v praxi, ale zdá sa, že poskytuje dostatočnú obhajobu jemu a jeho jednotkám. Navyše mu nahráva aj fakt, že síce nosenie nepriateľskej uniformy nepopiera, ale jasne vydal rozkaz o účasti v bojoch len v nemeckej uniforme, teda po jasnom priznaní strany, za ktorú vojaci bojujú.

Je pravdepodobné, že by sa asi viedli veľmi dlhé diskusie o tom, čo je povolená vojnová lesť a čo nie, kedy sa jedná o vierolomný čin a za akých podmienok je zneužitie uniformy nepriateľa porušením medzinárodných dohôd a pravidiel vedenia vojny. Takéto debaty sa však vedú dodnes a zrejme budú vedené i naďalej.

⁵⁸ FUCHS, Jiří. *Medzinárodné humanitárne právo*. Praha : MO – AVIS, 2007, s. 65-67.

⁵⁹ Zdroj: <http://img518.imageshack.us/img518/9182/ano16517jx1.jpg>

Ďakujem JUDr. Michaele Rapčanovej za cenné rady a pomoc pri špecifických odborných otázkach. Zároveň ďakujem plk. JUDr. Igorovi Matiašovskému za inšpiráciu, odborné konzultácie a podporu.